Neljapäev, 10. märtsi 2022

P9_TA(2022)0080

Kultuuripärandi hävitamine Mägi-Karabahhis

Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2022. aasta resolutsioon kultuuripärandi hävitamise kohta Mägi-Karabahhis (2022/2582(RSP))

(2022/C 347/18)

Euroopa Parlament,

— võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Armeenia ja Aserbaidžaani kohta,

— võttes arvesse oma 16. veebruari 2006. aasta resolutsiooni Aserbaidžaani kultuuripärandi kohta ([1]),

— võttes arvesse oma 17. veebruari 2022. aasta resolutsioon ühise välis- ja julgeolekupoliitika rakendamist käsitleva 2021. aasta aruande kohta ([2]),

— võttes arvesse Lõuna-Kaukaasiaga suhtlemiseks loodud delegatsiooni juhi, Euroopa Parlamendi Armeenia-küsimuste alalise raportööri ja Euroopa Parlamendi Aserbaidžaani-küsimuste alalise raportööri 9. detsembri 2021. aasta ühisavaldust korralduste kohta, mille Rahvusvaheline Kohus andis 7. detsembril 2021 Armeenia ja Aserbaidžaani vahelistes kohtuasjades,

— võttes arvesse Euroopa Nõukogu aruandeid rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) kohta,

— võttes arvesse komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 18. märtsi 2020. aasta ühisteatist „Idapartnerluse poliitika pärast 2020. aastat. Vastupanuvõime tugevdamine – idapartnerlus, mis toob kasu kõigile“ (JOIN(2020)0007),

— võttes arvesse idapartnerluse riikide majandus- ja investeerimiskava,

— võttes arvesse Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) Minski rühma kaasesimeeste 11. novembri 2021. aasta avaldust, milles korrati piirkonna ajaloo- ja kultuuriobjektide kaitsmise tähtsust,

— võttes arvesse Rahvusvahelise Kohtu 7. detsembri 2021. aasta korraldusi,

— võttes arvesse nõukogu 21. juuni 2021. aasta järeldusi konfliktide ja kriiside puhul kultuuripärandi suhtes kohaldatava ELi lähenemisviisi kohta,

— võttes arvesse UNESCO 16. novembri 1972. aasta ülemaailmset kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooni,

— võttes arvesse UNESCO 17. oktoobri 2003. aasta deklaratsiooni kultuuripärandi tahtliku hävitamise kohta,

— võttes arvesse 16. detsembri 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti,

— võttes arvesse Euroopa kultuurikonventsiooni, arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooni (muudetud kujul) ning rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni, mille osalised Armeenia ja Aserbaidžaan on,

— võttes arvesse relvakonflikti korral kultuuriväärtuste kaitse 1954. aasta Haagi konventsiooni, mille osalised Armeenia ja Aserbaidžaan on, ja selle protokolli, mida kohaldatakse okupeeritud territooriumide suhtes, ning kultuuriväärtuste kaitse tõhustamist käsitlevat teist protokolli, millega on keelatud igasugune kultuuriväärtuste ja nende kasutusotstarbe muutmine, mille eesmärk on kultuurilisi, ajaloolisi või teaduslikke tõendeid varjata või hävitada,

([1]) ELT C 290 E, 29.11.2006, lk 421.
([2]) Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2022)0039.

— võttes arvesse 10. detsembri 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni,

— võttes arvesse 21. detsembri 1965. aasta rahvusvahelist konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta,

— võttes arvesse kodukorra artikli 144 lõiget 5 ja artikli 132 lõiget 4,

A. arvestades, et kultuuri-, usu- või rahvuspärandisse kuuluvate mälestiste ja objektide hävitamise ja rüvetamisega rikutakse Euroopa Liidu põhimõtteid;

B. arvestades, et pärast 9. novembri 2020. aasta relvarahu jäi Aserbaidžaani kontrolli alla 1 456 mälestist, millest enamik kuulub Armeenia kultuuripärandisse; arvestades, et 2020. aasta sõja ajal, eelkõige Şuşas (Šušis) asuva Gazanchi kiriku ehk Püha Päästja (Ghazantšetsotsi) katedraali pommitamisega, tekitas Aserbaidžaan Armeenia kultuuripärandile tahtlikult suure kahju ning konflikti ajal ja pärast seda hävitati ka teisi kirikuid ja kalmistuid, muudeti nende kasutusotstarvet või tekitati neile kahjustusi, näiteks puudutab see Mägi-Karabahhis Mekhakavani linna lähedal asuvat Zoravor Surb Astvatsatsini kirikut ja Mataghise külas asuvat Püha Yeghiše kirikut; arvestades, et kui president Alijev külastas Tsakuris 12. sajandi Armeenia kirikut, tõotas ta sealsed armeeniakeelsed raidkirjad kõrvaldada;

C. arvestades, et nagu on märgitud UNESCO 2003. aasta deklaratsioonis kultuuripärandi tahtliku hävitamise kohta, on kultuuripärand kogukondade, rühmade ja üksikisikute kultuurilise identiteedi ning sotsiaalse ühtekuuluvuse oluline osa, mis tähendab, et selle tahtlik hävitamine võib kahjustada inimväärikust ja inimõigusi;

D. arvestades, et kultuuripärandipaikade, artefaktide ja esemete hävitamine suurendab nii eri ühiskondade vahel kui ka sees vaenutegevust, vastastikust vihkamist ja rassilisi eelarvamusi;

E. arvestades, et vähemuste austamine, sealhulgas nende kultuuripärandi kaitse, on osa Euroopa naabruspoliitikast; arvestades, et Euroopa naabruspoliitika eesmärk on luua Armeenia ja Aserbaidžaaniga ühistel väärtustel põhinev partnerlus;

F. arvestades, et viimane Mägi-Karabahhis ja selle ümbruses toimunud relvakonflikt lõppes, kui Armeenia, Aserbaidžaan ja Venemaa sõlmisid Mägi-Karabahhis ja selle ümbruses kehtiva täieliku relvarahu kokkuleppe, mis allkirjastati 9. novembril 2020 ja jõustus 10. novembril 2020;

G. arvestades, et Mägi-Karabahhis asub arvukalt kirikuid, mošeesid, ristikive ja kalmistuid;

H. arvestades, et 7. detsembril 2021 märkis Rahvusvaheline Kohus oma korralduses, et Aserbaidžaan peab võtma kõik vajalikud meetmed, et tõkestada Armeenia kultuuripärandit, muu hulgas kirikuid ja muid kultusekohti, mälestussambaid, maamärke, kalmistuid ja artefakte kahjustavaid vandalismi- ja rüvetamisakte ning karistada nende eest; arvestades, et Rahvusvaheline Kohus andis Armeeniale ja Aserbaidžaanile korralduse võtta kõik vajalikud meetmed rassilisele vihkamisele õhutamise ja selle edendamise tõkestamiseks; arvestades, et Rahvusvaheline Kohus andis Aserbaidžaanile korralduse kaitsta vägivalla ja kehavigastuste eest kõiki isikuid, kes peeti kinni seoses 2020. aasta konfliktiga ja kes on endiselt vahi all; arvestades, et Rahvusvahelise Kohtu korraldustes on märgitud, et mõlemad pooled peavad hoiduma igasugusest tegevusest, mis võib kohtuvaidlust süvendada või pikendada või raskendada selle lahendamist;

I. arvestades, et UNESCO on korranud riikide kohustust kaitsta kultuuripärandit vastavalt 1954. aasta Haagi konventsioonile kultuuriväärtuste kaitse kohta relvakonflikti korral ning on teinud ettepaneku korraldada sõltumatute ekspertide missioon, et koostada oluliste kultuuriväärtuste esialgne loetelu, mis oleks esimene samm piirkonna pärandi tulemusliku kaitsmise suunas;

J. arvestades, et kultuuripärandi kaitsmine on püsiva rahu edendamiseks väga tähtis, kuna nii edendatakse sallivust, kultuuride- ja religioonidevahelist dialoogi ning vastastikust mõistmist, samuti demokraatiat ja kestlikku arengut;

K. arvestades, et kultuuriväärtustel on suur kultuuriline, kunstiline, ajalooline ja teaduslik tähtsus ning neid tuleb kaitsta ebaseadusliku omastamise, rikkumise ja hävitamise eest; arvestades, et Armeenia kirikud ja kloostrid on osa maailma vanimast kristlikust pärandist ja inimkonna ühisest pärandist;

Neljapäev, 10. märtsi 2022

L. arvestades, et Rahvusvahelise Kohtu menetluses olevas kohtuasjas on esitatud ränki süüdistusi Aserbaidžaani ametivõimude osalemise kohta Mägi-Karabahhi kalmistute, kirikute ja ajaloomälestiste hävitamises;

M. arvestades, et pikaajalisel konfliktil on olnud Mägi-Karabahhi ja piirkonna kultuuripärandile katastroofiline mõju; arvestades, et viimase 30 aasta jooksul on Aserbaidžaan usu- ja kultuuripärandit pöördumatult hävitanud, eelkõige Nahhitševani Autonoomses Vabariigis, kus on hävitatud 89 Armeenia kirikut, 20 000 hauda ja üle 5 000 hauakivi; arvestades, et seda on juhtunud ka endistes konfliktipiirkondades, mille Armeenia Aserbaidžaanile tagastas, eriti tuleb märkida Ağdami ja Füzuli peaaegu täielikku hävitamist ja rüüstamist;

N. arvestades, et esimene Mägi-Karabahhi sõda tõi kaasa Aserbaidžaani kultuuripärandi kahjustamise või hävimise, sealhulgas said kannatada kultuuri- ja religioossed paigad, mille jätsid piirkonnas maha Aserbaidžaani riigisisesed põgenikud; arvestades, et need paigad hävitati täielikult või osaliselt, jäeti hooletusse või need demonteeriti ehitusmaterjalide saamiseks;

O. arvestades, et Armeenia kultuuripärandi jälgi eemaldatakse Mägi-Karabahhi piirkonnas mitte ainult pärandi hävitamise ja kahjustamise, vaid ka ajaloo võltsimise kaudu ja katsete kaudu esitleda piirkonda nn Kaukaasia Albaaniana; arvestades, et 3. veebruaril 2022 teatas Aserbaidžaani kultuuriminister Anar Karimov, et luuakse töörühm, mille ülesanne on eemaldada „fiktiivsed jäljed, mille armeenlased on kirjutanud albaania usutemplitele“;

1. mõistab teravalt hukka Aserbaidžaani jätkuva poliitika, millega kustutatakse ja eitatakse Armeenia kultuuripärandit Mägi-Karabahhis ja selle ümbruses, rikkudes rahvusvahelist õigust ja Rahvusvahelise Kohtu hiljutist otsust;

2. tunnistab, et Armeenia kultuuripärandi kustutamine on osa laiemast, süsteemsest, riigi tasandi armenofoobiapoliitikast, ajaloo revisionismist ja vihavaenust armeenlaste vastu, mida edendavad Aserbaidžaani ametivõimud ning mis hõlmab dehumaniseerimist, vägivalla ülistamist ja territoriaalseid nõudeid Armeenia Vabariigi vastu, mis ohustavad Lõuna-Kaukaasias rahu ja julgeolekut;

3. rõhutab, et kultuuripärandil on universaalne mõõde, kuna see annab tunnistust ajaloost, mida ei saa rahvaste identiteedist lahutada ja mida rahvusvaheline üldsus peab kaitsma ja säilitama tulevaste põlvkondade jaoks; rõhutab piirkonna rikkaliku kultuuripärandi tähtsust; nõuab tungivalt, et kõik riigid võtaksid vajalikud meetmed, et tagada nende kontrolli all oleval territooriumil asuvate vaimse kultuuripärandi objektide kaitse; mõistab hukka asjaolu, et konfliktid Mägi-Karabahhi piirkonnas on toonund kaasa ühise kultuuripärandi hävitamise, röövimise ja rüüstamise, mis on veelgi õhutanud usaldamatust ja vaenulikkust;

4. tuletab meelde, et ajaloo revisionism ning kultuuri- või usupärandi rikkumine ja hävitamine on vastuolus Rahvusvahelise Kohtu 7. detsembri 2021. aasta korraldusega ja Euroopa Parlamendi 20. mai 2021. aasta resolutsiooniga ([3]);

5. tunnistab, nagu seda teeb ka Rahvusvahelise Kohtu prokuratuur, et kultuuripärand kujutab endast ainulaadset ja olulist tunnistust rahvaste kultuurist ja identiteedist ning nii materiaalse kui ka immateriaalse kultuuripärandi kahjustamine ja hävitamine tähendab kahju nii kannatanud kogukondadele kui ka rahvusvahelisele üldsusele tervikuna;

6. tunneb heameelt UNESCO keskse rolli üle kultuuripärandi kaitsmisel ja kultuuri edendamisel inimeste lähendamise ja dialoogi soodustamise vahendina;

7. rõõmustab UNESCO ettepaneku üle saata Mägi-Karabahhi piirkonda sõltumatute ekspertide missioon ja nõuab, et seda tehtaks viivitamata; rõhutab, et Aserbaidžaan peab tagama takistamatu juurdepääsu kõigile kultuuripärandipaikadele, et missioon saaks kohapeal ülevaate teha ja näha, mis nendega on toimunud;

([3]) Euroopa Parlamendi 20. mai 2021. aasta resolutsioon sõjavangide kohta pärast Armeenia ja Aserbaidžaani viimatist konflikti (ELT C 15, 12.1.2022, lk 156).

8. nõuab tungivalt, et Aserbaidžaan võimaldaks UNESCO-le juurdepääsu oma kontrollitavatel territooriumidel asuvatele pärandipaikadele, et oleks võimalik need arvele võtta ning et Aserbaidžaan saaks tagada nende kaitse; nõuab tungivalt, et Aserbaidžaan tagaks, et Armeenia kultuuripärandipaikades ei toimu enne UNESCO hindamismissiooni mingeid sekkumisi, et Armeenia kultuuripärandipaikades toimuvate sekkumiste eel konsulteeritaks Armeenia ja rahvusvaheliste kultuuripärandi ekspertidega ning et neid eksperte sekkumiste ajal tihedalt kaasataks; nõuab nende ja muude lõhutud paikade täielikku taastamist ning rahvusvahelise üldsuse, eelkõige UNESCO suuremat kaasamist piirkonnas asuvate maailmapärandipaikade kaitsesse;

9. nõuab, et EL aktiivselt osaleks Mägi-Karabahhi ohustatud kultuuripärandi kaitsmises, eelkõige rakendades mehhanisme UNESCO teabekogumismissiooni hõlbustamiseks; ergutab kõiki algatusi, kaasa arvatud eraalgatused, et aidata seda pärandit säilitada; teeb ettepaneku kasutada ELi Satelliidikeskust (SatCen) satelliidifotode saamiseks, mis aitaksid kindlaks teha piirkonna ohustatud pärandi välist seisundit;

10. rõhutab, et ajaloo- ja kultuuripärandi kaitset tuleb käsitleda Armeenia ja Aserbaidžaani vahelise konflikti lahendamise ning Mägi-Karabahhi staatuse lõpliku määratlemise laiemas raamistikus; kutsub sellega seoses Aserbaidžaani üles loobuma oma maksimalistlikest eesmärkidest, sõjalisest lähenemisviisist ja territoriaalsetest nõuetest Armeenia vastu ning osalema heas usus OSCE Minski rühma egiidi all toimuvatel läbirääkimistel Mägi-Karabahhi lõpliku staatuse üle;

11. rõhutab, et Rahvusvahelise Kohtu 7. detsembri 2021. aasta korraldustes osutatud meetmed tuleb võtta viivitamata; rõhutab, et rahvusvaheline üldsus peaks viivitamata reageerima kõigile uutele kultuuripärandi hävitamise või muutmise juhtumitele;

12. kutsub Aserbaidžaani üles täielikult rakendama Rahvusvahelise Kohtu esialgset otsust, eelkõige hoiduma armeenia keele mahasurumisest, Armeenia kultuuripärandi hävitamisest või muul viisil Armeenia ajaloolise kultuurilise kohaloleku kaotamisest ning mitte takistama armeenlaste juurdepääsu oma kultuuripärandile ja selle kasutamist, samuti taastama või tagastama Armeenia kultuuri ja usundiga seotud hooned ja paigad, artefaktid ja esemed;

13. kordab oma nõudmist, et EL lisaks tegevuskavadesse, mis suunavad partnerlust ELi ning Armeenia ja Aserbaidžaani vahel, kes mõlemad osalevad Euroopa naabruspoliitikas, arheoloogiliste ja ajaloomälestiste kaitse klausli;

14. rõhutab, et vähemuste õiguste, sealhulgas ajaloo-, usu- ja kultuuripärandi austamine on oluline eeltingimus Euroopa naabruspoliitika tulemuslikuks rakendamiseks ning tingimuste loomiseks, mis soodustavad sõjajärgset rehabilitatsiooni, tõelist leppimist ja heanaaberlikke suhteid Armeenia ja Aserbaidžaani vahel;

15. kutsub Aserbaidžaani ja Armeenia valitsusi üles tagama rahvusvahelise üldsuse toetusel kõigi väidetavate rahvusvahelise õiguse rikkumiste, sealhulgas kultuuripärandi kaitset puudutavate rikkumiste tulemuslik uurimine;

16. nõuab, et EL ja liikmesriigid jätkaksid kultuuri- ja usupärandi kaitsmisega tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonide töö toetamist;

17. nõuab, et EL ja liikmesriigid jätkaksid kiireloomulise humanitaarabi andmise toetamist;

18. nõuab, et EL ja liikmesriigid toetaksid Armeenia ja Aserbaidžaani kodanikuühiskonna organisatsioone, kes leppimisele tõeliselt kaasa aitavad;

19. nõuab, et EL, UNESCO, Euroopa Nõukogu ja OSCE ühiselt julgustaksid ja toetaksid pingutusi, mille eesmärk on kaitsta kultuuri- ja usupärandit;

20. kutsub komisjoni üles kasutama kõiki olemasolevaid vahendeid, et ennetada Mägi-Karabahhis kultuuripärandi vastu suunatud vandalismiakte ning kultuuripärandi hävitamist või muutmist;

21. rõhutab, et rahvusvahelise üldsuse pingutused kultuuripärandi kaitsmisel on olulised, et panna piirkonnas alus püsivale rahule;

22. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, nõukogule, komisjonile, Armeenia valitsusele ja presidendile, Aserbaidžaani valitsusele ja presidendile, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni peasekretärile, Euroopa Nõukogu peasekretärile, UNESCO peadirektorile ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.